

- Potom opäť tá zlá žena šla k mužovi jejimu, jehož pozdravivši, i vece:
- 15 „Kterak si ty s svú ženú živ?“ Odpověď, že dobře. I řekla jemu: „Zklamán jsi, neb tvá žena miluje více jiného muže. I vystřihám tě, že tento čtvrtek o puol noci chce zabiti. A jestliže procítíš, budeš se vymlúvati.“ A on to uslyšev, nerodi jí věřiti. Odpověděla jest ta nešlechtná žena: „Zkus toho, budu-liť já klamati.“ Odpověď jí muž: „Učinímť, co pravíš.“
- 20 A když bylo ve čtvrtek o puol noci a muž té dobré ženy učinil se, jako by spal, tehdy žena toho počela nuožek hledati a chtieci jemu vystřihnúti těch šest vlasuov. A užřev to muž její, jsa u velikém hněvu svú ženu vlastní zabil. A když ji jest zabil, navrátil se jest sám k sobě, žalost maje, že jest ji zabil. Potom vyňav svůj vlastní meč, sám se zahubiv, i umřel.
- 25 Tehda ta zlá a nešlechtná žena užřevši, že by oba zahynula, přišla k ďáblu, aby jí zaplatil. Tehda ďábel zdaleka stoje řekl jest jí: „Ó najhoršie nevěstko, více si učinila, než sem tě prosil. Otejdi ote mne!“ A povrh jí penieze řekl jí: „Jdiž, zlořečená a nešlechtná ženo, neb již i ďáblové u pekle se tvé zlosti bojie.“ A inhed jest ji vzal do pekla. Uchovajž nás jeho milý
- 30 pán buoh náš Ježíš Kristus. Amen.

1 *biechu* (imperf.) *spolu dobře* byli spolu zadobře – 3 *chytřejšieho* lstivějšího; *jide* (aorist) šel – 5 *šilinkuov* tuctů – 6 *v pravé pravdě* opravdu, zcela jistě

9 *zklamána si* klameš se, mýlíš se – 11 *nuože* nůžky

16 *vystřiehám* varuji, dávám výstrahu – 17 *procítíš* procítneš, vzbudíš se – 18 *nerodi* nechtěl

23 *navrátil se jest sám k sobě* přišel k sobě, vzpamatoval se – 25 *že by oba zahynula* (duál) že oba zahynuli – 27 *povrh* hodiv

VALTER A GRIZELDA

Tato povídka vypravuje o ženě, která trpělivě snáší i nejkřutější ústrky od svého muže a teprve po dlouhých letech je za svou pokoru odměněna. Text je přeložen z Petrarkova latinského zpracování jedné Boccacciovy novely (poslední novela desátého dne Dekameronu), sama látka je však středověká (byla později často zpracovávána, např. ve francouzské literatuře). Ačkoli povídka nevyniká zvláštními literárními kvalitami, působila mocně na širší čtenářské vrstvy a pronikla i do lidové ústní tradice. Je to vlastně jakési exemplum; od starších exemplů se však toto vypravování liší tím, že už je zcela odpoutáno od náboženství, spjata s pozemským životem a široce vypravěčsky rozvedeno. Charakter „světského exempla“ přispěl patrně k veliké oblibě této povídky u lidového čtenářstva; hojně se tiskla až do 19. století.

Počíná se Valterus a Grizeldis

Byl jeden v Vlašiech mocný markrabie jménem Valterus, maje lidi a země pod sebou, světlé krásy i mladosti, dobrého urozenie i mravuov šlechtných. Ten ženy neměl a byl jest myslivý, obíral se s hony a s lovy

a jiných věcí tak nedbal. A to se jiným zemanóm nelíbilo. Když sú dlhú
5 chvíli o tom premlúvali medzi sebou, jednu chvíli sebravše se všickni, i jdú
k němu, a jeden z nich, jemu najmilejší z nich, dě k němu: „Žádné knieže,
Tvé milosti doufaje, nás všech vůli tobě zjeviti musím. Rač věděti, že se
nám všickni tvoji činové dobře líbie i líbily sú se, tak že sme šťastni, že tako-
vého pána máme. Za jednu věc tebe prosíme; jestliže nás v tom uslyšíš,
10 tehdy ovšem šťastni budem i v budúcie časy. Za toť prosíme, aby se ráčil
oženiti a v tom nemeškal, nebo ač si mlád a silen, však mlčelivá starost vždy
za tebu jde a smrt se každému věku blíží a žádnému ten dar dán není, by
umřieti nemusil, ale každému jest umřieti, a žádný nevie, kdy a kterak.
Protož uslyš naši prosbu, ješto sme nikdy tvého kázanie nepřestúpili,
15 a nechť my se o to staráme, kterou máš pojěti. Chcemeť takovú najiti, ješto
urozená bude a tebe hodná, do niež veliká nádej bude moci býti. Zbav nás
té starosti, neb se bojíme, by tebe smrt nezašla a my bychom bez dědice
ostali.“

Tú prosbú hnu se margrabina milost i jeho mysl, i dě k nim: „Přítelé,
20 nutíte mě k tomu, jehož sem na mysli nikdy neměl, a radoval sem se s svú
svobodú, jenž v manželství řiedka jest. Avšak chci po vaše vuoli učiniti, ale
starati se vám nebude třeba, kterou bych pojieti měl, jáť se sám tím starati
chci. Kteraký jesti rozdiel v urození mezi jednu a mezi druhú? A často děti
nepodobny bývají k svým otcóm. Což na člověku dobrého jest, od pána
25 boha jest, a tomu se i s svú žembú veň ufaje porúciem, a tenť zjedná, což
mému pokoji a mému spasení hodné bude. Poněvadž vám se pak líbí, jáť
ženu pojmu a vaši prosbu a žádost naplním; toť vám dobrou věřú slibuji.
Ale jednoho chci od vás, abyšte mi slíbili a zdrželi: kterou já koli sobě ženu
zvolím, abyšte ji všickni v čest měli, aby žádný proti tomu nemluvil. Jáť
30 sobě sám zvoliti chci a ta má vám býti, jako by římského krále dcera byla,
a vaši paní bude.“

Slíbie jemu to všickni a rádi, a sotně mohou dočekati toho času, kdy by
se ta svatba dokonala. A s tím se rozejdú. A tak margrabie poručí svým
služebníkóm, aby připravili, co by k svatbě bylo potřebie a na který den.
35 A byla jest odtad nedaleko jedna véska malá chudých lidí a tu byl
jeden z nich najchudší člověk jménem Janíkola. Ten měl jednu dceru,
jménem Grizeldis, dosti pěknú a ctných mravuv. Ta jest u veliké chudobě
zchována a nevěduc o žádné zlé rozkoši, ale mající mysl mužskou a ostaružnú
v svém panenském srdci skrytu, svému starému otcí posluhujíc k jeho
40 potřebě u veliké lásce, jeho ovečky pásala a přeslicí se živila, druhdy jemu
zelička navářila a sprostné krmičky připravovala a všecku jeho potřebu
jednala. Na tu pannu margrabie Valterus často tudy jezdě vzhledáše, čistú
mysl i její obyčeje a ctnosti znamená; a na mysli měl, ač by se kdy chtěl
ženiti, že by žádné jiné pojěti nechtěl nežli ji.

45 Zatiem čas přijide od margrabie ustavený svatby, ale žádný nevěděl,

odkad by nevěsta přijeti měla. A on zatiem prsteny pripravuje, zlaté koruny, pásy, rúcho drahé. A tak príjide ten den, že se měl skládati, a nic neslyšeti o žádné nevěstě, a každý se nemože nadiviti. A již čas byl obědvati a dvór vešken byl velmi připraven, a tak margrabie pripraviv se vyjide jako
50 proti své nevěstě, a družina všecka s ním pánov a paní urozených. I jedu k té dréve řečené vésce.

A ta panna Grizeldis nic nevěduc, co o ní margrabie myslí, nesúci vodu z daleka z studnice v dóm svého otce v ty časy vcházěše, chtiec ihned také s jinými dievkami, s svými tovariškami, proti té nové nevěstě vyjíti. A tak
55 margrabie uzřev ji i zavola jie i otázka jie, kde by její otec byl. A ona pokorně odpovědě, že doma. I dě ji margrabie: „Kaž jemu ke mně!“ A když k němu vyjide, ujem jej za ruku, odveda se s ním, i dě jemu: „Janikola, viem, že miluješ mě, a já viem, žeš člověk věrný, a mním, že to vše si hotov učiniti, co mně jest libo. Tieži tebe, jakož mě za pána máš, chceš-li mě za zetě mieti
60 a chceš-li mi svú dceru dáti.“ Lekl se té řeči ten starý Janikola; velikým divem stál jako omámený. Tak potom přišed sám k sobě, i dě: „Žádné knieže, co jest Tvé milosti libo, toť já vždy mám učiniti.“ I dě jemu margrabie: „Pójdem sami do chalupy, ať jie z některých věcí otieži.“

A tak vejdúce tam, ana se velmi lekne i přivita takého hostě; i poče s ní
65 mluvit i řka: „Tvému otci se líbí i mně tudiež, aby ty má žena byla; i mním, že se i tobě líbiti má. Ale tieži tebe, když se již to stane, chceš-li to vše učiniti, což mně libo bude, a což s tebou kdy učiním, aby to tvá vóle byla?“ Uslyšavši to Grizeldis je se tomu velmi diviti i odpovědě pokorně a řkúci: „Já viem, milý pane, že té cti hodna nejsem, a jestliže to Tvá milost ráci
70 učiniti, jáf neučiním nikdy ani pomyslím, co by proti tvé vuoli bylo; a což se mnú učiníš, by mě i umořil, chciť ráda trpěti.“ Odpovědě margrabie a dě: „Dostiť jest.“ A tuť před domkem družina byla všecka a hluk veliký; stojechu diviece se, co tam margrabie činí. A tak vyvedl ji ke všemu lidu i dě: „Aj, toť má žena jest! Toť vaše paní jest, tuto ctěte, tuto milujte! A jsem-li
75 já vám mil, buďtež na ni všickni laskavi.“

A tak kázal s nie všecko jejie rúcho svléci a káza ji v krásné rúcho nové obléci. A to ihned učinichu urozené panie obklíčivše ji, a jejie vlasy a hlavu korunú ozdobichu z perel udělanú, tak že ji lidé sotně poznachu. A margrabie
80 vzděje jí na její ruku zlatý prsten a vsadi ji na biely kón, s velikú ctí se vším lidem ji povede až na svú sien, a tu s ní svadbu měl. A ten den ztrávili sú u všelické radosti.

Potom taký dar dal pán buoh té chudé nevěstě, že všemu lidu se líbila ve všech ctnostech, šlechtných obyčejích, jako by jak živa na ciesařově
85 dvoře odchována byla, tak že mnozí, by ona Janikolova dcera byla, věřiti nechtěli. Tak jest byla múdřých a ochotných řečí ke všem, že všickni na ni laskavi byli, a z jiných vlastí ženy i mužé ji viděti žádali. A tak se tomu margrabí žemba zdařila, že v domu svém plného pokoje požíval a zevnitř

ode všech měl velikú k sobě lásku, protože jemu pán buoh tak ctnú a múdrú ženu zjednal. Neb ta jistá Grizeldis netoliko domácie hospodárstvie, ale
90 i vně, když margrabie doma nebyl, po vši zemi mier a pokoj jednala, múdré odpovědi dávala, spravedlivě súdila, takže všickni za to měli, že k jich spasení ta žena jest poslána od boha.

Nemnoho časův ujde, těhotná byla a porodi dceru, ač by byla radějie syna měla a tiem utěšila netoliko muže svého, ale všecku zemi. A když již
95 bylo dietě to odsazeno, chtě margrabie své ženy zkusiti, zavolav jie samé do komory, i dě k ní: „Má milá Grizeldis, ty vieš, kterak si najprv do mého domu přišla. Věz, že si mi velmi mila, ale mým pánóm a zemanóm ne tak, zvláště jakž si počala děti nositi, a zdá se jim protivno poddánu býti sedlské ženě. Protož já chtě je sobě zachovati, musím s tiem dietětem učiniti, ne
100 což mně libo, ale co jim, ale bez tvého vědomie nechci toho učiniti. Protož přetrp to mile a nebudť to těžko, co s tiem dietětem učiním, jakož si mi slíbila, když sem tě najprv pojímal.“ Uslyšavši to Grizeldis, ani kterého hnutie ukázala, i dě k němu: „Pane milý, si pán můj, a já i tato dcera tvoji sme; z tvých věcí učín, což ráčíš; což se tobě koli líbí, toť se i mně líbiti má,
105 neb sem to na srdci svém utvrdila, že nic nežádám mieti a nic neželém ztratiti než tě.“ Vesel bieše margrabie tú odpovědí, a nedav na sobě znáti smuten odjide.

Potom v noci poslal svého věrného služebníka, jemuž pilné své věci poručoval, a ten všed k ní v noci, i dě jí: „Milá paní, neměj mi za zlé, nebť
110 musím udělati, cožť mi muoj pán velí. Kázalť mi jest toto dietě vzěti a učiniti s ním...“ A v tom slově zalkne se žalostí, že nedopověď ostatka. A ta dobrá Grizeldis vidúci, že se nočně věci tak tajně dějí, jinému urozuměti nemohla, než že to dietě utraceno má býti. A tak ani které slzy vypusti, ani kterého vzdýchanie a vzemši to dietě vzezře na ně a polibi je, polibivši, i da
115 tomu služebníku řkúci: „Na, učín, cožť jest tvój pán rozkázal! Než za toť tebe prosím, aby ho zvěř nesnědla ani ptáci, leč by jinak bylo přikázáno.“ A ten šed k margrabí, pověď jemu vše, kterak se jemu stalo a kterak se jeho žena měla a kterak mluvila; a to jeho srdcem velmi hnulo. Avšak proto neodpustil své mysli, že chtěl tiem i jiným pokusiti. I přikázal tomu slu-
120 žebníku, aby to dietě obina dobře v čisté rúchy vložil na krotké hovádko i přinesl jeho sestře do Bononie, ješto tu některakého hrabí pojala, aby je jí poručil, aby je se vši pilností odchovala a ctnostem učila, a zvláště aby žádnému nepravila, čie jest dcera.

Zatiem margrabie často poče vzhlédati na tvář své ženy a znamenati
125 nemohl, zda by pro tu věc v čem se proměnila, ana i v řeči i v tváři i v ochotnosti právě též byla jako dříve, žádné zmienky o dceři nikdy neučinila a žádného zámútka neukázala. A tak v tom minuchu čtyři léta. A ta margrabina opět těhotna byla a porodi syna velmi krásného i učini tiem radost i svému muži i všem jiným.

- 130 A když tomu dietěti minuchu létě dvě, opět margrabie chtě své ženy pokusiti, i dě jí: „Milá ženo! Jakož sem dříve pravil, že zemané moji velmi repci, že sem já tě pojal, a často mluvie řkúce: „Jižť má syna. Ten-li Janikolón vnuk má naším pánem býti, když náš margrabie umře?“ A takových řeči mnoho. A já abych je ukojil, musím s tím dietětem učiniti, jakož sem
- 135 se dcerú učinil. Nebudť to těžko!“ K té řeči odpovědě Grizeldis i dě: „Jakož sem řekla dříve, i nyní pravím; já, pane můj, nemohu jiného chtieti neb nechťieti, než což ty chceš, a nic jiného s těmi dětmi než práci mám. Tys jich i můj pán, učň z svého, což se tobě líbí, neb jakož sem do tvého domu vešla, jakožť sem své rúcho svlékla, tak i své vuole odpadla; a což ty
- 140 chceš, to já chci, a bych mohla prvé tvú vůli věděti, než ty co chceš, dříve bych to učinila, než by co počal. A jest-li tvá vuole, ať bych ihned umřela, nebudť tomu odporna, aniť se smrt bude rovnati našemu milování.“ A tak uslyšav margrabie své ženy takú vieru a ustavičnosť, divil se jest velmi a smuten odjide.
- 145 Potom Valterus margrabie zavolav téhož služebníka jako prvé, i poručí jemu, aby též o synu učinil jako dříve o dceři. A on přišed v noci k markrabině, vele sobě syna dáti omlúvaje se, že musí svého pána prikázanie učiniti. A ona mile naň dlúho pohľaděvši a jej líbavši, žádného znamenie truchlosti neukázavši, da jej tomu služebníku a proséci jeho, aby ho nedal ptačstvu
- 150 nebo líté zvěři sniesti. A to vše povědě služebník pánu svému, jenž se velmi divil té ženské síle, a by jé byl tak dobře neznal, že velmi své děti milovala, mohl by byl domněnie mieti, že by to z ukrutnosti srdce pocházelo. Ale nic jest nemilovala, než svého muže. Tak prikáza to dietě nésti do Bononie k své sestře jako i prvé.
- 155 A mělo by s právem toho pokušenie dosti býti, z něhož by na své ženě takú vieru shledal, ale ještě vždy patřil pilně a znamenal, zdali by se v čem proti němu proměnila. A nemohl toho v ničemž znamenati, než že jest jemu byla ochotnější než dříve i věrnější i služebnější, tak že jedna vuole byla obojích.
- 160 Potom pak poče o margrabovi nedobrá pověst jíti mezi lidmi, že by želel, že by kdy tu ženu pojal, a že jí proto jejie děti zbíti kázal, neb žádný nevěděl o těch dětech, kam sú se děly. A mezi tím dvanácté léto přijde, jakož se dcera urodila; ještě více té dobré ženy zkusiti chtieše. Pošle do Říma ku papeži po listy své posly, a ti měli mezi lidmi roznésti, že papež
- 165 odpustil, aby odbuda prvnie ženy jinú sobě pojal. A ta pověst dojde té ctné ženy Grizeldis, a ta se nemálo zamúti, ale zevnitř toho neukázala čekající, kterak to pójde a co z nie učiniti miení, jemuž se jest u plně poručila. Zatiem margrabie posla do Bononie k své sestře, aby jemu jeho děti poslala. A tak všudy bylo praveno, že tu pannu má margrabie Valterus pojeti a že její
- 170 bratr s ní jede, mládenec výtečný a v sedmém létě, a ona panna krásná, a s nimi družiny dobré mnoho jede drahně.

A když to zvědě margrabie, zavolav své ženy přede všemi, i dě jí:
„Dostif sem již měl útěchy v tvém manželství, na tvé mravy více hledě
nežli na urozenie; to, což se jiným nelíbí, i mně nehodí se. Moji zemané
175 tomu chtějí a otec svatý povolil mi, abych sobě jinú ženu pojal; a tak již na
cestě jest. Protož budiž dobré mysli a postup této, a to s sebu domuov nes,
cos přinesla!“ Odpovědě Grizeldis a dě: „Můj milý pane, jáť sem to vždy
věděla, že mezi tvú velebností a mú malostí žádného přirovnánie nenie a žeť
jsem nikdy hodna nebyla tvého manželstvie, a v tomto tvém domu, v němž
180 jsi mě paní učinil, buoh mi svědek jest, vždy sem se svú myslí za děvku
měla. A již co sem cti a dobrodienie od Tvé milosti měla bez mého zaslúženie,
z toho pánu bohu a tobě děkuji, a již s dobrú myslí hotova jsem k svému
otci otjíti. A kdež jsem mladost ztrávila, tu také i starost dokonám a vdovú
ostanu do své smrti, byvši tak velebného muže žena. Aj, nové tvé ženě
185 dobrovolně postupuji, poněvadž se tobě tak líbí, a buoh dajť, aby šťastně
přišla. A jakož mi velíš, abych to s sebu domóv vzala, co sem přinesla,
nezapomnělať sem, žeť sem v svého otce domu doma ve dveřech své rúcho
složila a v tvé sem se oblékla, aniž mi jiné věno bylo než viera a chudoba.
A tedť svláčém tvé rúcho a tobě ostavuji, a prsten, jenž si mi dal, i jiní
190 prstenové, jakožs mi dal, v komořeť jsú. Naháť sem vyšla z domu otce
svého, nahá se zase vrátím. Jediné mi se zdá nepodobné, by ten břich, kterýž
tvé děti nosil, měl před lidmi obnažen býti. Prosím Tvé milosti, aby mi za
mé panenstvie, jenž sem k tobě přinesla, jehož zase nenesu, dal jednu košili,
jakož sem u tebe měla, abych můj břich, někdy tvé ženy, přikryla.“ Již se
195 margrabie nemohl od pláče zdržeti slyše ty řeči, a sotně to slovo može
dořéci: „Měj sobě tu košili!“ A šel pláče od nie. A tak ta ctná Grizeldis
svlekši se přede všemi osta v jediné košili, a bosýma nohama, prostovlasá,
mlčieci vyjide z toho margrabina domu a jide k svému otci. A mnozí jidechu
plačice a jejieho neštěstie želejice.

200 Ale ten stařec, její otec, lekaje se vždy té svatby od počátka a maje
domněnie, že se někdy tak stane, jakož se jest stalo, a že je takový člověk
zavrže, její hrubú a chlupatú sukni a zastaralú vždy doma choval. A když se
dci k němu vrátila, obleče ji v tu sukni. A tu byla s otcem slúžeci jemu jako
dřieve několiko dní v pokoře, tak že ižádného zámutka nedala na sobě znáti.

205 V ty časy přijdú noviny, že hrabie s panicem té země jede a s tú novú
nevěstú, a již má býti v Saluci v tom městě. I pošle margrabie po Grizeldis
i dě k ní: „Grizeldis, zajtra má ta panna, nová nevěsta, k obědu sem přijeti.
Rád bych ji poctivě přivítal a tu družinu, ješto s ní přijede, aby tak moji
řadem ssazení byli, každý vedlé svého dóstojenstvie, a nemám zde žádného,
by to uměl zjednati. Tobě to porúčiem, ty zjednaj, ač jsi v chudém rúše,
210 neb ty mé obyčeje dobře znáš.“ Odpovědě ona i dě: „Netoliko ráda, ale
chtivě to vše chci učiniti, což se Tvé milosti líbí, dokovadž sem živa.“

A ihned poče jako jiná děvečka stolice zvracovati, stoly pripravovati, lože stláti a jiné k tomu napomínati.

215 Zatiem přijede jako o třetí hodinu ve dne ta krásná panna a její bratr mládenec, hrabie výtečný. A všichni běžiechu k nim, mladí i staří, divie se jich kráse a obyčejóm, takže někteří chváléchu margrabinu radu tu, že směnu múdre udělal, protože tato jest urozenějšé, kraššie než dřevnie. A když tak Grizeldis té všie přípravy plna byla, aniž tú svú příhodú zamú-
220 cena byla, ani se svými stydieci šatmi, veselú tváří vyjide proti té nové nevěstě a přivíta ji řkúci: „Vítaj, má milá paní!“ A potom jiných všech přivíta poctivě pořád. A když stoly i všecky jiné věci řádně a múdre zjed-
nala, divili se všicni jejím obyčejóm, odkad by se vzala taká múdrost a ochotnost pod takovými šerednými šaty.

225 I poče Grizeldis tu pannu i toho mládence ctíti a nemohla jich chvály syta býti. A Valterus margrabie, když již k stolu měli sedati, vzhlédl v tvář Grizeldis, i dě k ní jako z smiechu světlým hlasem přede všemi: „Coť se zdá do této mé nové ženy? Nezdáť se, že jest počestná a pěkná?“ Odpověď
ona i dě: „Ovšem, aniž mním v světě kraššie ani poctivějšie, a tú budeš moci
230 veselá a šťastné časy mieti, a toho já velmi žádám. Za jednu věc dobrú věřú Tvé milosti prosím, aby této tak tvrdými ostny nepokúšel, jakož si dřevní činil, nebť jest tato mladšie a rozkošnějie jest odchována, snadť by tak nemohla trpěti, jakoť sem já trpěla.“

A on margrabie vida té dobré ženy takú mysl dobrú a ustavičnost
235 v toliko protivenstvích, nemoha se již zdržeti déle, i dě k ní: „Dosti mi jest již oznámena tvá viera, má milá Grizeldis, anižť mním, by pod nebem která v manželství protivenstvie trpěla jako ty.“ A padna jí na hrdlo obejmě ji a dě k ní: „Ty si má milá sama žena! Jiné sem neměl aniž mám. Tato panna, ješto ty mniš, by má žena býti měla, tvá dcera jest, a tento mládenec tvój
240 syn jest. A ještos je mněla zatracena, spolu si je nalezla, aby viděli ti, ješto jsú jinak mněli, že sem své ženy zkusiti chtěl, ne zavrci, a že sem děti své skryl a nezahubil.“ Uslyševši to Grizeldis velikými radostmi jako omámena poče plakati a své děti srdečně objímati. A ihned urozené panie shlučivše se okolo nie, svlekúce s nie tu škaredú sukni chlupatú v krásné rúcho ji obleku.
245 A počechu se všickni s pláčem radovati, a byl ten den veselejší než onen, když sú svadbu měli.

A tak mnoho let u pokoji a v radosti jsú bydlili. Potom margrabie svého testa, jehož dříve netbal – jakož se lidem tak zdálo, aby to mohl zjednati, což jest byl umysliť, vzal k sobě do svého domu a poctivě jeho
250 choval, maje jej i jeho dceru vždy ve cti a svým dětem se raduje. A zjednal po sobě syna svého margrabí a potom v dobré starosti umřel.

Toto jest proto psáno, aby byl příklad dán netoliko jiným ženám, ale také i mužóm, aby vieru drželi svým manželóm, jakž koli nesnadně muoť

255 taková žena nalezena býti, na níž by taková viera a trpělivost v takových těžkých puotkách shledána byla. Amen.

2 *dobrého urozenie* urozeného rodu – 3 *byl jest myslivý* miloval lov – 5 *sú přemluvali* rozmlouvali; *jdú* (m. *jidu* - aorist) šli – 6 *dě děl, řekl; žádné knieže* milovaný kníže – 7 *Tvé milosti doufaje* s důvěrou k Tvé Milosti, s důvěrou k tobě – 9 *uslyšíš vyslyšíš* – 10 *aby ráčil* abys ráčil – 11 *starost stáří* – 14 *kázanie rozkazu* – 15 *pojéti* pojmuti (za manželku) – 17 *by nezašla* aby nezaskočila, nepřekvapila

19 *hnu se margrabina milost* pohnul se Jeho Milost markrabí – 22 *se tiem starati* chci o to se budu starat – 25 *s svú žembú* se svou ženitbou; *veň ufaje* doufaje v něho – 26 *hodné vhodné* – 27 *dobrá věrú* upřímně – 28 *abyšte zdrželi* abyste dodrželi

32 *soťně sotva, stěži* – 33 *by se dokonala* uskutečnila by se

38 *zchována (z vzechována)* vychována; *mužská zmužilou, srdnatou; ostaružná* dospělou, rozváznou – 41 *zeltěka zeleniny; sprostné prosté; všecku jeho potřebu* jednala obstarávala vše, co potřeboval – 42 *vzhládáše* (imperf.) vzhlížel – 43 *znamenaje* všimaje si; *ač by jestliže by, kdyby*

45 *přijide* (aorist) přišel; *ustavený* ustanovený – 47 *se skládati* ženiti se – 48 *každý se nemože nadiviti* nikdo se nemohl vynadiviti – 50 *jedu* (aorist) jeli

52 *co o ní... myslí* co s ní zamýšlí – 53 *v ty časy vcházěše* právě vcházela – 54 *s tovařískami s družkami* – 56 *kaž jemu ke mně vzkaz* mu, ať ke mně přijde – 57 *ujem vzav* – 59 *tieži tebe tážu* se tě – 61 *divem údivem, podivením* – 63 *otieži* otážu se

64 *vejdúce tam, ana se velmi lekne* (m. *leknu* n. *leče*) když tam vešli, tu se ona velmi lekla – 65 *tudiež rovněž, také; aby byla* abys byla – 68 *je se jala* se – 70 *neučiním ani pomyslím* neučiním ani nepomyslím – 72 *hluk shluk, zástup* – 72-73 *stojiechu* (imperf.) stáli

77n. *učínichu... ozdobichu... poznachu* (aorist) učinily... ozdobily... poznali – 79 *vzděje jí navlékne jí* – 80 *povede zavedl, dovedl; na svú sien* do svého paláce

83 *jak živa odjakživa* – 84 *by byla že by byla* – 85 *jest byla... ochotných řečí* mluvila přívětivě – 86 *vlastí zemí* – 87 *zevnitř* venku, mimo dům – 89 *zjednal* opatřil, seslal – 90 *jednala působila, zjednávala*

93 *ujde* (m. *ujide*) uplynulo – 95 *odsazeno* odstaveno – 104 *z tvých věcí* se svými věcmi – 105 *neb sem to na srdci svém utvrdila* protože jsem se ve svém srdci utvrdila v tom; *neželém* nelituji

108 *pilné důležitě* – 109 *poručoval svěřoval* – 111 *nedopovědě* ostatka nedopověděl zbytek (věty) – 112 *jinému urozuměti* nemohla nemohla usoudit jinak – 114 *vzemši* vzavši; *vzezře* (aorist) pohlédla – 117-118 *kterak se... měla* jak si počínala, jak se chovala – 119 *neodpustil své mysli* neodstoupil od svého úmyslu; *pokusiti* vyzkoušeti – 120 *obina ovina; v rúchy* do roušek, do šátků – 121 *do Bononie* do Bologne; *některakého hrabí* jakéhosi hraběte – 122 *se vši pilností* se vši péčí

125 *ana ale ona; v ochotnosti* ve vlídnosti – 126 *právě též* zcela stejná – 127 *zámulka* zármutku; *minuchu* minula; *margrabina* markraběnka

130 *lěť dvě* (duál) dvě léta – 139 *sem i své vuole* odpadla zbavila (zřekla) jsem se i své vůle – 140 *bych mohla* kdybych mohla; *prvé dříve* – 141 *než by co počal* než bys něco začal – 142 *nebudul tomu odporna* nebudu tomu odporovat; *aniť se smrt bude rovnati* našemu milování neboť smrt se nebude moci rovnat naší lásce, tj. naše láska je silnější než smrt – 143 *ustavičnost* stálost

146 *těž totěž; o synu* se synem – 147 *vele* (aorist) přikázal – 151 *by byl neznal* kdyby byl neznal – 152 *domněnie* podezření

155 *s právem* správně – 156 *vieru* věrnost; *vždy patřil pilně a znamenal* stále bedlivě pozoroval a pátral – 158 *služebnější* úslužnější – 159 *obojích* obou

161 *zbítí zabítí* – 164 *po listy* pro listy – 165 *odpustil* povolil, dovolil; *odbuda* zapudě, propustě – 166 *se zamúti* zarmoutila se; *zevnitř* navenek – 167 *kterak to pójde* jak se to stane, co se bude dít; *u plně* zcela – 171 *drahně* velmi

172 *zvědě* zvěděl, dověděl se – 179 *tvého manželstvie* manželství s tebou – 180 *za děvku* za děvčetu, za služebnou – 190 *jakožs mi dal* které jsi mi dal – 191 *nepodobné* nevhodné – 193 *zase* zpět – 195 *može* mohl – 197 *osta* zůstala – 198 *vyjide... jide... jidechu* vyšla... šla... šli

202 *zavrže* zavrhne; *zastaralú* starou

206 *v Saluci* v Saluzzu (podle lat. předlohy město Salutiae bylo Valterovým sídlem) – 209 *řádem ssazení* rozsazení podle řádu, pořadí; *vedlé* podle – 210 *to zjednati* postarati se o to – 212 *chtivě* s chutí, ochotně – 213 *zracovati* obracet, otáčeti

215 *jako o třetie hodině ve dne* asi v devět hodin ráno – 217 *margrabinu* radu tu to rozhodnutí markraběte – 218 *směnu* výměnu; *dřevnie* dřívější, předešlá – 219 *přípravy plna byla* byla plně zaměstnána přípravou – 220 *ani se svými stydieci šatmi* ani se nestyděl za své šaty – 222 *poctivě pořád* uctivě po pořádku – 224 *ochotnost* laskavost

232 *rozkošnějie* rozkošněji, jemněji – 235-236 *mi jest... oznámena tvá viera* poznal jsem tvou věrnost – 238 *sama* jediná – 240 *ještos je mněla zatracena* (duál) ty, které jsi pokládala za ztracené – 243 *shlučivše* se shluknuvše se, shrnuvše se

248 *testa* tchána – 249 *což jest byl umyslil* co si byl ušmýslil – 253 *aby vieru drželi* aby zachovávali věrnost – 255 *v puolkách* v protivenstvích

RUDOLF A BRIZELDA

Toto vypravování bylo složeno v českém prostředí latinsky jako protějšek oblíbené historie o Grizeldě. Brizelda je protikladný typ, představuje ženu veskrze špatnou. Po literární stránce je pro vypravování charakteristické nejen neorganické hromadění dobrodružných, exotických a pohádkových prvků (podobně jako pro kroniku o Bruncvíkovi), ale i přejímání celých pasáží z jiných zábavných děl, např. z Trojanské kroniky. To ukazuje, jak převládlo zábavné zaměření. Povídka byla zpracována také česky; tato verze je zapsána v rukopise (z r. 1472) spolu s povídkou o Grizeldě, což ukazuje, že obě povídky tvořily jakýsi diptych. Český překlad se drží latinské předlohy, od 4. kapitoly je však text předlohy krácen a 10. kapitola je pak proti předloze přidána. Po jazykové stránce je překlad prosycen latinismy do té míry, že je místy těžko srozumitelný, zvláště tam, kde méně vzdělaný český překladatel navíc špatně porozuměl složitějším místům latinské předlohy s úvahovými odbočkami. Česká povídka o Brizeldě je příznačná pro literární život své doby; dokládá snahu o jazykové zčešťování nově vznikajících latinských skladeb bez hledání opory v starší tradici příbuzných českých skladeb (k nim patřila např. povídka o Apolloniovi Tyrském).

Brizelda, manželka rytíře Rudolfa ze Šluseverku, onemocní malomocenstvím. Rudolf ji neopustí, jak mu radí jeho přátelé, a když je postaven před rozhodnutí buď opustit ženu, nebo se vystěhovat ze země, odejde s Brizeldou a dětmi do ciziny. Dostane se až k vdově po portugalském králi, který nedávno padl v bitvě se dvěma pohanskými králi, bratry. Rudolf v boji usmrtí jednoho z královských bratří, potom zabije v souboji zástupce pohanského vojska a tím osvobodí celou zemi od pohanů. Královna mu nabízí všechno